

Article de gener:

LA PISSARRA

per Irene de Puig

Fer una "pissarra" amb el llistat d'intervencions dels estudiants, és un dels moments importants en el procés de recerca dins del Projecte Filosofia 3/18. El/la mestre/a ha de tenir clar quins temes importants poden sortir en el capítol (el manual és una gran ajuda en aquest sentit) o quines qüestions poden ser més interessants de discutir; tot i això, ha d'anar ben alerta per no dirigir massa i prescindir dels interessos de l'alumnat.

"Fer pissarra"

Quan es dona la lectura o lectures per acabada, es demana als estudiants que facin suggeriments a partir de les idees que els han semblat més interessants, més inquietants o més curioses.

En el cas dels més menuts també cal preguntar què és el que no han comprès, siguin paraules o expressions o actituds dels protagonistes, etc.

"Immediatament després de la lectura, pregunta als alumnes quines són les seves reaccions davant del que acaben de llegir. Fixa't que busques les seves reaccions no les teves: tan bon punt ells notin que tu hi estàs interposant la teva interpretació, es retrauran i no s'atreviran a oferir les seves pròpies opinions" M. Lipman, *Buscant el sentit*, pàg. 35

Fer pissarra serveix per clarificar la lectura i encoratja els estudiants a intervenir. Però també:

- Fa principals les idees de les persones.
- Busca la diferència entre la lectura personal i col·lectiva. Cadascú s'enriqueix amb la lectura de l'altra.
- Evidencia la tasca cooperativa sense oblidar el pensament distributiu. La pissarra és col·lectiva però les idees són d'algú.

Una vegada aclarida la comprensió bàsica del text, s'anoten a la pissarra¹ de forma breu les intervencions dels nois i noies. Això serà l'**agenda** que ens permetrà saber quines són les seves inquietuds i a partir de les quals iniciarem el diàleg.

" En lloc de preguntar-los sobre les idees que hi ha a la pàgina, pregunta'ls què veuen en aquella pàgina que els interessi" M. Lipman, *Buscant el sentit*, pàg. 35

¹ Pissarra és una manera de dir avui pot ser a la carpeta d'ordinador oberta per les sessions de filosofia, pot ser a través de la pissarra digital però també amb catolices i no cal dir amb guix convencional.

La pissarra respon a preguntes del tipus :

- Remarcaries o subratllaries alguna idea que t'hagi encuriolit?
- Quin aspecte de la lectura t'ha interessat?
- Quin moment del text t'ha sorprès?
- Que et suggereix aquesta lectura?
- Que et sembla que pot ser interessant de comentar a partir del text?
- T'ha cridat l'atenció algun personatge o situació?

Com es deprén d'aquestes preguntes demanem per les idees que *hi ha* a la pàgina o al text, sinó per allò que *a ells o elles* els ha semblat interessant, sorprenent o suggerent. Cal tenir ben present que busquem les reaccions dels alumnes i no pas les del professor: tan bon punt els alumnes notin que el professor hi està interposant la seva interpretació, es retiren i no s'atreveixen a oferir les seves pròpies opinions.

Totes les intervencions es recullen a la pissarra escrivint-les el/la mestre/a, escrivint-les els mateixos estudiants que les proposen o bé fent que un company les anoti, etc. Cada comentari ha de ser escrit a la pissarra amb la màxima fidelitat, per tal d'evitar interpretacions per part de qui els anota.

Cada comentari obtingut s'escriurà a la pissarra amb la màxima fidelitat, sense corregir l'expressió en el cas del més petits ni l'ortografia dels més grans.

Cada intervenció va numerada i amb el nom de qui l'ha proposat per tal de poder demanar aclariments si convé. Es també una forma de fer l'estudiant responsable de la seva idea davant dels altres.

Una vegada escrita l'aportació de l'estudiant es posa el seu nom amb un parèntesi obert:

1. Em crida l'atenció que s'abraci amb l'amiga (Sònia
2. Per què la seva mare li diu que sembla vinagre? (Pere

Una vegada feta la pissarra amb les primeres intervencions, l'ampliarem i convidarem als qui no han intervingut a afegir-se a les qüestions ja plantejades i llavors tancarem el parèntesi)

El professorat pot també intervenir a l'agenda si "creu que els alumnes han passat per altres d'important"².

La pissarra s'acaba quan les intervencions escassejen o bé quan ja n'hi ha un nombre suficient (no cal que siguin més de 10 o 15). Si hi ha poques aportacions, el/la mestre/a pot intervenir amb alguna pregunta o comentari sobre algun punt de la lectura per mirar de provocar noves intervencions. També pot fer algun suggeriment sobre algun punt que li hagi semblat interessant, però cal anar amb compte de no fer-ho de tal manera que els estudiants puguin tenir la impressió que aquest sigui l'únic punt a tenir en compte.

² M. Lipman *Filosofia a l'escola*, pàg 159

Distintes maneres de fer la pissarra

Segons l'edat de l'alumnat i les condicions físiques de les que disposem - tipus d'aula, tipus de pissarra: de guix, de paper, digital, etc. -es poden proposar formes distintes a l'hora de confeccionar l'agenda:

- Que espontàniament vagin dient oralment i el/la mestre/a o un alumne/a anota les intervencions de l'alumnat.
- Que cadascú s'aixequi i escrigui la seva intervenció
- En lloc de pissarra espontània, fer preguntes.
- Fer-se una sola pregunta després de la lectura.
- Escriure una pregunta en un paper i passar-la al del costat i veure si el del costat la sap respondre. Al final s'anoten totes les preguntes.
- Variants, per parelles. Entre dos plantegen una pregunta; un escriu, l'altre l'explica.
- Escriure en un paper la intervenció. Es llegeixen i s'agrupen temàticament i després es col·loquen en una superfície ben vistents. D'aquesta manera permet la reflexió més pausada i modera els excessos de la improvisació, i evita les repeticions.
- Es poden fer pissarres temàtiques després de la pregunta: quins temes planteja aquest episodi.
- També es poden fer pissarres literals: quines frases o expressions de la lectura t'han sorprès o interessat.
- Escriure en un paper la qüestió que cadascú proposa i buscar qui en tingui una de semblant o bé agrupar-les si s'assemblen. Serveix per reagrupar temes i de fet ja es veu quin és l' assumpte que més ha cridat l'atenció. Pot semblar que es perd temps però'exerciten en la comparació, síntesi, etc.

Agrupar les qüestions

Una vegada acabada la pissarra es poden agrupar les idees o qüestions per temes, en forma de grans blocs tot buscant si hi ha algun concepte repetit que es fa molt evident. Això ajuda a classificar, però cal tenir cura de no perdre matisos interessants pel camí. Cal preguntar als estudiants que han fet les intervencions quin sentit donaven als termes i si estan d'acord amb les agrupacions que es proposen. Només així evitarem caure en el perill d'interpretacions ràpides o errònies.

Una altra possibilitat d'agrupar les qüestions és jerarquitzar-les: des de les més concretes a les més abstractes, de les més senzilles a les més complexes, les que es refereixen més al text de les que són interpretacions etc.

Només en l'exercici de llegir i fer pissarra ja es fa un treball de comprensió lectora, de formular preguntes o fer afirmacions, de verbalitzar el que ha relacionat amb la seva vida o amb que sabia, ha escoltat als altres i ha valorat les seves idees

Tria de la qüestió que encetarà el diàleg

D'entrada es tractaran totes les qüestions, per tant no cal patir, només cal ordenar-les per sabert per on comencem. No cal ni començar per la primera ni votar, creiem que és es bo triar aleatòriament³.

Aquesta tria pot tenir moltes formes:

- es deixa triar algú que no ha intervingut;
- escull algú que ha mostrat molt d'interès en una qüestió;
- es mira si hi ha algun concepte clau molt evident;
- es mira si a la pissarra hi ha alguna pregunta;
- es pregunta si algú no esta d'acord amb alguna afirmació de la pissarra;

Si no ens trobem amb cap d'aquests casos fem que triï a algun nen o nena que no hagi participat, al qui hagi celebrat el seu Sant o aniversari aquella setmana, el que s'hagi incorporat perquè estava malalt, etc.

No sempre s'ha de triar de la mateixa manera, hi ha molts factors que ens indicaran com fer-ho bé: l'interès del grup, com ha quedat finalment la pissarra, els temes que lliguen amb sessions anteriors, si hi ha consens o no en les problemàtiques apuntades, etc.

De vegades, amb els més grans no cal cap recurs perquè el procés de fer la pissarra ja ha anat derivant espontàniament en un diàleg sobre conceptes filosòfics. En aquest cas, convé més seguir el fil del diàleg ja encetat, que no pas aturar-lo.

Les pissarres, – les idees de les pissarres-, s'han de poder guardar com ja s'ha dit, s'escriuen en un paper continu, en una cartolina, , a l'ordinador, a la pissarra digital, les anota un secretari o secretària.... o cada estudiant copiarà a la llibreta pròpia o col·lectiva. La pissarra s'ha de conservar almenys mentre duri el diàleg sobre el capítol en qüestió, perquè són la memòria dels interessos del grup.

³ Irene de Puig. *A les sessions de filosofia no cal votar*. Article publicat a la web del GrupIREF, el mes de juny de 2011. El podeu descarregar [AQUÍ](#)